

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Review of Hansma, L. (2019) Oranjedriften. Orangisme in de Nederlandse politieke cultuur, 1780-1913

Lauret, L.B.

Citation

Lauret, L. B. (2020). Review of Hansma, L. (2019) Oranjedriften. Orangisme in de Nederlandse politieke cultuur, 1780-1913. *De Moderne Tijd*, 4(1-2), 127-129. doi:10.5117/DMT2020.1-2.010.LAUR

Version: Publisher's Version

License: [Licensed under Article 25fa Copyright Act/Law \(Amendment Taverne\)](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3238674>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

van Engels cultureel imperialisme. Aan de hand van het sprekende voorbeeld van de *Montagnes Russes*, een soort vroege achtbaan, gaat zij in op de opkomst en ondergang van het postnapoleontische kosmopolitisme.

In het laatste deel van het boek bespreekt Haynes de politieke aspecten van de bezetting. Net als De Graaf is Haynes gematigd positief over de erfenis van de geallieerde bezetting van Frankrijk in 1815-18. Beide auteurs menen dat het geallieerde bestuur een (tijdelijk) matigende werking heeft gehad op het gepolariseerde post-napoleontische Frankrijk, zonder daarbij de onderdrukkende en gewelddadige kanten van de bezetting te negeren. Ook vormde de periode 1815-18 voor beide auteurs een belangrijke leertijd op het gebied van *peacekeeping* en Europese veiligheidssamenwerking. Het is dan ook zeer te hopen dat De Graaf en Haynes hun baanbrekende onderzoek naar de ontwikkeling van de Europese veiligheidscultuur uitbreiden naar de decennia na het Congres van Aken in 1818.

127

*Matthijs Lok, universitair docent moderne Europese Geschiedenis,
Universiteit van Amsterdam*

ORANJEDRIFTEN

Orangisme in de Nederlandse politieke cultuur, 1780-1913

Laurien Hansma

Hilversum: Verloren, 2019. 237 p.

ISBN 978 908 704 768 9

€25,-

Boekenkasten met werken over de achttiende- en negentiende-eeuwse Nederlandse geschiedenis kleuren gestaag Oranje. Na recente studies als Bart Verheijens *Nederland onder Napoleon* en Pieter van Wissings biografie van de orangistische broodschrijver Philippus Verbrugge, is er opnieuw een belangrijke bouwsteen toegevoegd aan de studie van het orangisme in de Nederlandse politieke cultuur tijdens de patriottentijd en Bataafs-Franse periode. In *Oranjedriften. Orangisme in de Nederlandse politieke cultuur, 1780-1813* onderzoekt historica Laurien Hansma het politieke denken van orangisten. Het boek is de handeseditie van het proefschrift dat zij verdedigde aan de Universiteit Groningen. De revisionistische geschiedschrijving over de patriottentijd (1787-1801) heeft volgens Hansma opvallend weinig aandacht besteed aan de bijdrage die orangisten geleverd hebben aan het politieke denken in de Bataafse Republiek (p. 11, 92). Terecht merkt Hansma in de inleiding op dat de politieke cultuur in deze periode niet te begrijpen is zonder de bijdrage van orangistische vertogen en praktijken hierin te betrekken.

In navolging van Keith Bakers definitie van politieke cultuur legt Hansma de nadruk op de ideeën, politieke vertogen en praktijken waarmee aanhangers van het Huis van

Oranje-Nassau hun orangisme vormgaven. Behalve het eerste hoofdstuk – waarin het erfstadhouderschap vanaf 1747 wordt geïntroduceerd – is het boek chronologisch opgebouwd. De hoofdstukken twee tot en met zes zijn opgedeeld in drie paragrafen die achtereenvolgens het Huis van Oranje, publiek orangisme en de ontwikkeling van orangistische ideeën behandelen. Het zwaartepunt ligt telkens op het constitutionele denken in de derde paragraaf, waarmee Hansma wil laten zien dat het orangistische (tegen)geluid verder ging dan de pro-stadhouderlijke leuzen en opstandjes die in de tweede paragrafen aan bod komen.

128

Hansma staat voor een uitdaging. De orangisten produceerden, aldus Hansma, langdradig materiaal dat in vergelijking met bijvoorbeeld staatsgezinde theorieën niet van hoog niveau was of bijzonder origineel (p. 29, 77). Toch slaagt ze erin op basis van de weinig overtuigende orangistische argumenten een duidelijk beginpunt aan te merken van hun eigen vertoog, waarmee zij het stadhouderschap verdedigden tegenover de patriotten (p. 90). De Omwenteling van 1795 had een directe invloed op de politieke opvattingen van de orangisten. Aanvankelijk bleven de orangisten inhoudelijk hameren op het herstel van de oude constitutie en reageerden zij vooral op de Bataafse ideeën door deze af te keuren. Schoorvoetend accepteerden zij het bestaan van een geschreven grondwet en volkssoevereiniteit in hun discours (p. 129, 148).

Doorlopend bespreekt Hansma de bestaande historiografie en stelt deze behoedzaam bij. In tegenstelling tot wat Wyger Velema heeft beweerd, oordeelt Hansma bijvoorbeeld dat de orangisten – een enkeling daargelaten – grote geleerden slechts ter illustratie inzetten bij hun tegenoffensief in de discussie over volkssoevereiniteit en representatie, in plaats van ze te gebruiken ter verdieping van hun argumentatie (p. 51). Daarnaast geeft haar analyse van de krantenberichten over de mislukte invasie van 1799 aan dat er wellicht meer animo was voor de terugkeer van Oranje dan door Niek van Sas is gesuggereerd (p. 138). Ten tijde van het Koninkrijk Holland signaleert Hansma een intrigerende tweedeling in de ontwikkeling van het orangisme. De roep om de terugkeer van Oranje-Nassau was enerzijds onderdeel van het nationale verzet tegen de monarchie van Lodewijk Napoleon, terwijl de pamfletten die ze bespreekt ook laten zien dat de terugkeer van Oranje-Nassau als stadhouder niet langer voor mogelijk werd gehouden (p. 175). Hiermee beaamt Hansma het standpunt van Van Sas dat de nationalisering van het vaderlandse verleden in deze periode de Oranjes rehabiliteerde als een historisch fenomeen.

Ze vermeldt de discussie die historici voeren over of de overgang van republiek naar monarchie in 1806 moeiteloos verliep of niet, maar gaat zelf verder met de vraag wat de invloed van de transitie was op het orangisme (p. 154). Het was interessant geweest als ze na het vaststellen van deze invloed op de twee stromingen van het orangisme, had gereflecteerd op de invloed van het orangisme op de staatkundige transitie. Hansma wijst op de overeenkomsten tussen het praktisch ingestelde zeventiende-eeuwse orangisme dat Jill Stern bestudeerde (p. 29, 88) en haar onderzoeksperiode. Impliciet slaat haar werk ook een brug naar het werk van Henk te Velde en Anne Petterson die het orangisme respectievelijk als een liberaal elitair en volks fenomeen hebben bestudeerd voor de latere negentiende en vroege twintigste eeuw.

De verdienste van dit boek is dat het aantoont dat het orangisme tussen 1780 en 1813 een factor was om rekening mee te houden voor de patriotten, de Bataven en Fransen, en niet gereduceerd kon worden tot een marginale onderstroom. In die zin is de opzet van het boek geslaagd, al doet de driedeling – die aan het begin van ieder hoofdstuk uitvoerig wordt toegelicht – op den duur wat schools aan. Dat neemt niet weg dat hiermee een belangrijke studie is toegevoegd aan het orangisme als serieus fenomeen van de Nederlandse politieke cultuur. De goed verzorgde en rijk geïllustreerde uitgave onderstreept dat het belang van het orangisme in de Nederlandse politiek en maatschappij een breed publiek verdient.

129

Lauren Lauret, docent Nederlandse Geschiedenis, Universiteit Leiden

---

REGIONALISM AND MODERN EUROPE

Identity construction and movements from 1890 to the present day

Xosé M. Nuñez Seixas & Eric Storm, red.

Londen & New York: Bloomsbury, 2019. 365 p.

ISBN 978 1 4742 7519 4

€29,66

Sinds 2010 groeit de markt in – veelal glossy-magazines die de tradities en identiteit van specifieke Nederlandse regio's in kaart brengen. *Noorderland Magazine*, *Mijn Gelderland* en *In Brabant*, een tijdschrift bedoeld om 'u, de lezer, aan het denken te zetten over wat het betekent om Brabander te zijn', trekken een vast lezerspubliek en laten zien dat regionalisme vandaag de dag sterk leeft. Deze fascinatie voor regionaal erfgoed en identiteit is echter niet alleen van deze tijd: tijdschriften zoals *De Maasgouw* (1879-), *Eigen erf; geïllustreerd familie-weekblad voor Overijssel en Drenthe* (1926-50), *Brabantia Nostra* (1935-42) en *Het Noorden in Woord en Beeld* (1925-53) tonen aan dat regionalisme ook in de tweede helft van de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw enorm in zwang was.

Regionalism and modern Europe verbindt deze verschillende hoogtijdagen van regionalisme in Europa vanuit diachronisch perspectief. De afzonderlijke artikelen schetsen een historische ontwikkeling van regionalisme, vanaf de laat negentiende eeuw tot nu, en vergelijken verscheidene Europese casussen met elkaar. Jan-Henrik Meyers bijdrage geeft voorbeelden van regio's in Duitsland, Italië, Polen en voormalig Joegoslavië om de historische rol van regionale initiatieven tot natuurbehoud te analyseren. Irina Livezeanu en Petru Negură onderzoeken de dynamiek tussen regionalisme en nationalisme in diverse historische grensgebieden zoals Transsylvanië, het Banaat, Moldavië en Slowakije.